

СІЛЬГОСПТОВАРОВИРОБНИКАМ БЕЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НИНІ НЕ ОБІЙТИСЯ

*М.І.Карєба, економіст 1 категорії
філія АКБ "ІМЕКСБАНК" в м. Миколаєві*

Обґрунтовано необхідність і завдання державної підтримки вітчизняних товаровиробників. Висвітлено досвід провідних країн світу у цій сфері. Визначено основні напрями щодо удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектору АПК.

Обоснованы необходимость и задачи государственной поддержки отечественных товаропроизводителей. Освещен опыт ведущих стран мира в этой сфере. Определены основные направления совершенствования госрегулирования развития аграрного сектора АПК.

Як доводить світова практика, суто ринковий механізм неспроможний самостійно забезпечувати стабільне економічне зростання агропромислового комплексу, у тому числі і сільського господарства. Вирішення цієї проблеми нині є можливим лише за умови належного державного регулювання, яке ураховує особливості кожного окремого етапу розвитку ринкових відносин. Воно, по суті, є обов'язковим компонентом сучасної політики. Держава має компенсувати негативні прояви ринку, без чого в період становлення ринкових відносин та інтеграції України до світової економіки не обійтися.

Проблемі належного державного регулювання розвитку сільського господарства присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних економістів, серед яких: П.І.Гайдуцький, І.Г.Кириленко, О.В.Кругляк, Ю.А.Лузан, І.І.Лукінов, Л.О.Мармуль, О.М.Могильний, П.Т.Саблук та ін. Однак все ж певна частина пов'язаних з цим питань поки що залишається не до кінця вирішеною. Метою даної статті є обґрунтування необхідності зваженої державної підтримки сільгосптоваровиробників і визначення основних, найбільш важливих її напрямків.

Основними складовими державного регулювання розвитку

економіки АПК є: цінова політика, дотації, оподаткування, кредитне забезпечення, сприяння розвитку страхування, митно-тарифне регулювання, гарантії Уряду щодо інвестування зарубіжними установами. Важливим його методом є застосування оптимальних цін. Основні недоліки ціноутворення в нашій країні — це диспаритет цін на продукцію аграрного сектора і на ресурси для нього, наявність посередників, монополія переробних підприємств. Від диспаритету цін сільгоспідприємства щорічно недоодержують 12 млрд.грн. прибутку, а з урахуванням різниці в оплаті праці — 16-17 млрд.грн.[1].

Державна підтримка покликана згладити цінові невідповідності між галузями і створити умови для нормального розвитку агро-промислового виробництва у ринковому середовищі. Збалансування міжгалузевих цінових відносин повинне відбуватися з урахуванням дії закону вартості. У розвинених країнах світу під контролем держави перебувають ціни на більшість продуктів харчування. При цьому застосовуються наступні методи: встановлення фіксованих цін, контроль за цінами монополій і великих виробників, визначення меж для зміни цін, створення умов їх зниження. Наприклад, у США для фермерів, які беруть участь у визначених конгресом програмах, щорічно затверджуються гарантовані ціни на сільськогосподарську продукцію.

У складі цін, як вважає П.Т.Саблук [2], слід урахувувати всі види авансованих у виробництво ресурсів (включаючи землю) і норму їх доходності. Тому при встановленні цін обов'язково необхідно перевірити, чи включені до витрат за попередні п'ять маркетингових років (які є базою) відповідна частина вартості землі і одержання належного розміру доходу, досягнутого за базовий період по народному господарству в цілому. Якщо ці вимоги не були враховані, то ціни необхідно переглянути і уточнити. Виробництво ж тих видів продукції, по яких визначена особлива потреба, слід стимулювати встановленням на них підвищених (у порівнянні з мінімальним рівнем) цін.

Заплановане приєднання України до СОТ та інших міжнарод-

них економічних структур і виникнення у зв'язку з цим певних проблем із забезпеченням належного рівня конкурентоспроможності продукції сільського господарства обумовлює необхідність розробки відповідного механізму державної підтримки, спрямованого на поліпшення умов відтворення виробничого потенціалу його підприємств. На жаль, держава поки що не спроможна належним чином фінансувати сільське господарство. У складі державного бюджету на частку коштів, що спрямовуються на розвиток сільського господарства, припадає лише 4% їх загального обсягу. До того ж і навіть у такому малому обсязі вони, як правило, повною мірою не виділяються.

Держава має дотувати сільське господарство, як це робили всі розвинені країни світу протягом багатьох років. Субвенції та дотації сільськогосподарським виробникам в країнах ЄС становлять до 40% від вартості валової продукції аграрної сфери, а у Чехії, Словаччині, Угорщині, Туреччині – 20-25% [3].

Важливими напрямками державного регулювання в країнах ЄС є модернізація виробництва, відшкодуванню збитків, завданих стихійними явищами, створення належних стартових умов для молодих фермерів, надання субсидій на переробку і збут сільгосппродукції, фінансування спеціальних проектів розвитку проблемних районів (до ризикованих віднесено 55% сільгоспугідь ЄС) та ін. У США після підписання відповідних контрактів фермерам надається можливість отримати некомерційну безвідсоткову позику розміром до 50% загальної вартості майбутньої продукції [4]. У Франції підтримка фермерів здійснюється через формування відповідних фінансових фондів шляхом впровадження спеціальних податків (у розмірах, що не перевищують 1% від митної вартості реалізованих окремих видів товарів). Зібрані кошти спрямовуються на фінансування діяльності професійних організацій виробників продукції [5].

У Білорусі, поряд з державною підтримкою, вже кілька років діє спеціальний централізований фонд підтримки виробників сільськогосподарської продукції, продовольства та аграрної науки, кошти

якого формуються за рахунок обов'язкових відрахувань від доходів промисловості і інших підприємств. Це дає можливість направляти в сільське господарство крупні цільові інвестиції. Консолідована держпідтримка АПК становить тут близько 150 дол. США в розрахунку на 1 га сільгоспугідь [6].

Фінансове забезпечення сільгосппідприємств в умовах нестабільності економічної ситуації повинно ґрунтуватися на принципі випередження темпів надходження фінансових ресурсів над темпами зростання цін на спожиті матеріальні ресурси та послуги. Невід'ємною частиною державної підтримки сільгосптоваровиробників є надання їм кредитів, оскільки власних коштів більшості з них не вистачає. Однак виділені державою в останні роки на ці цілі суми є досить малими. В Україні у 2005р. загальний обсяг наданих сільгосптоваровиробникам кредитів досягнув 7,4 млрд. грн., з яких 6,1 млрд. грн. — за програмою компенсації ставок, учасниками якої стали більше 11 тис. агроформувань.

Ураховуючи низький рівень рентабельності діяльності аграрних підприємств, розміри пільгових відсоткових ставок по кредитах для них не повинні бути більш ніж 10%. Причому, залежно від цілей кредиту і терміну його використання, вони можуть бути диференційованими. Безвідсоткові кредити доцільно надавати насамперед на закладання багаторічних насаджень і догляд за ними до їх вступу в повне плодоношення. Водночас слід зменшити до 5-6% існуючі кредитні ставки, подовжити (у 2-3 рази) строки повернення кредитних сум. На увагу заслуговують досвід Росії щодо розширення доступності і збільшення обсягів довгострокових (до 8 років) кредитних ресурсів.

Важливою складовою фінансово-кредитної системи є кредитна кооперація. Слід вказати, що в іноземних кооперативних банках процентні ставки по кредитах в 2-3 рази нижчими, ніж у комерційних, тобто не перевищують 4-6% річних. Необхідно визнати, що в Україні поки що відсутня цілісна кредитна система, яка б обслуговувала її АПК і відповідала сучасним вимогам ринкової економіки.

Альтернативою традиційному банківському кредитуванню є фінансовий лізинг, пов'язаний з менш жорсткими вимогами до застави та до попередньої кредитної історії потенційного лізингодержувача. Поширення фінансового лізингу у світі викликано тим, що дана форма інвестування в основний капітал при належній обґрунтованості її побудови може бути вигідною для всіх суб'єктів лізингових відносин.

На Європейському та північноамериканському ринках, а також у Росії лізинг широко застосовується і для придбання племінних тварин. Початок цій справі покладено і в Україні. Зокрема, у Київській області реалізується проект купівлі племінного молодняка членами Асоціації власників молочної худоби за кошти селекційного фонду, утвореного за рахунок внесків її учасників. При цьому закупівля здійснюється на пайових засадах, тобто за так званим "роздільним" лізингом. На увагу заслуговує і запропонований О.В.Кругляк порядок виділення державних кредитів на придбання племінних тварин за умовами фінансового лізингу, згідно з яким розмір бюджетних коштів на вказані цілі визначається виходячи з кількості племінного ядра популяції кожної із порід тварин. За розрахунками спеціалістів-селекціонерів, щороку за лізингом бажано купувати племінних тварин 1-2% від загального поголів'я, в т.ч. 0,45-1% — тварин зарубіжної селекції [7].

Держава повинна допомагати товаровиробникам і шляхом прийняття законодавчих актів щодо розвитку конкуренції, забезпечення ринковою і статистичною інформацією, встановлення контролю за дотриманням стандартів якості, митного протекціонізму тощо. Крім того, вона покликана всіляко підтримувати розвиток підприємництва на селі. Сільське господарство має бути прибутковим бізнесом. Фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств має носити стимулюючий характер.

Посилення і удосконалення державної підтримки за висвітленими у статті напрямками сприятиме забезпеченню нормального функціонування сільгосптоваровиробників і підвищенню ефектив-

ності їх діяльності. А це у кінцевому рахунку позитивно відобразиться на продовольчій безпеці країни і рівні задоволення потреб її населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мармуль Л.О. Обґрунтування пріоритетних напрямів досліджень розвитку матеріально-технічної бази в аграрному виробництві //Розвиток економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання. - К.: ННЦ, "ІАЕ", 2006.-С.49-52.
2. Саблук П.Т. Економічні інтереси як основа розвитку аграрного виробництва //Економіка АПК.-2004.-№8.-С.3-6.
3. Гайдуцький П.І. Формування та розвиток аграрного ринку // Економіка АПК.-2004.-№3.-С.4-15
4. Лузан Ю.А. Фінансові аспекти формування ринкового середовища в аграрному секторі АПК // Облік і фінанси АПК.-2005.-№6.-С.5-13
5. Алексійчук В.М. Кредитне обслуговування АПК: досвід та напрями розвитку. – К.: ІАЕ УААН, 1998 – 91с.
6. Гусаков В.Г., Бельский В.И. Основные механизмы стабилизации развития АПК Беларуси //Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання. К.: ННЦ "ІАЕ", 2006-С.42-49.
7. Кругляк О.В. Обґрунтування розвитку системи державного лізингу тварин //Економіка АПК.-2006.- №2.- С.37-40